

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ КОМПОНЕНТ ЯК ОСНОВА КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Вінницький національний технічний університет

Анотація.

У статті розглядаються питання формування конфліктологічної культури, культурологічного підходу та значення гуманітарної освіти в технічних закладах вищої освіти. Висвітлюються проблеми культурологічного рівня освіти майбутніх інженерів та формування технічної еліти через призму гуманітарних та культурологічних дисциплін.

Ключові слова: конфліктологічна культура, гуманітарна освіта, культурологічний підхід, полікультурність, інженерна еліта.

Abstract.

The article deals with the issues of the formation of conflict culture, the cultural approach and the importance of humanitarian education in technical higher education institutions. The problems of the cultural level of education of future engineers and the formation of the technical elite through the lens of the humanities and cultural sciences are highlighted.

Keywords: conflict culture, humanitarian education, cultural approach, multiculturalism, engineering elite.

Вступ

У наш час стрімкого економічного і технічного прогресу, євроінтеграції, воєнних загострень у різних куточках світу особливу увагу, під час формування майбутніх фахівців технічних спеціальностей, потрібно звернути на культурологічний компонент, адже професійні знання не повністю можуть забезпечити культурологічні потреби. Вищі технічні навчальні заклади покликані формувати не лише фахівців-«технарів», вищий навчальний заклад – це формування майбутньої еліти.

Інженер як суб'єкт технічної діяльності є фахівцем, який вирішує проблеми проектування, конструювання, функціонування, практичного застосування техніки й технології на науковій основі. Діяльність інженера багатогранна та поліфункціональна. Він діє не лише серед різноманітних технічних пристроїв, але й, передусім, серед людей, що також знаходяться в різних стосунках з технікою, технологією, техносферою [1, с.18].

На жаль, зустрічаються сьогодні моменти нівелювання культурними засадами у молоді, яка серед різноманітних впливів масової культури, контркультури, Інтернету, засобів масової інформації, телебачення і т.п. не може правильно для себе обирати інформацію. Тому тут важливо задіяти навчально-виховний момент, який в технічному ЗВО виконують культурологічні дисципліни.

У сучасних умовах розвитку вищої технічної школи виховати інженера-інтелігента можна тільки за умови створення особливого культурного середовища навчання і виховання, що пов'язано з духовно-моральним, культурно-естетичним насиченням змісту всього педагогічного процесу. Саме гуманітарна освіта має можливість забезпечити здобуття і поглиблення загальноосвітньої, загальнокультурної і наукової підготовки, саме вона звернена безпосередньо до людини, її інтелектуальної та емоційної сфери, до усвідомлення свого життєвого призначення і місця в суспільстві [2].

На сьогодні у технічних закладах вищої освіти відбувається не просто знищення чи скорочення годин культурологічних дисциплін, а відбувається геноцид культурологічної основи молоді людини. Культурологічний розвиток не вважається важливим фактором в отриманні

професійних знань навіть на рівні загальноосвітніх, хоча йдеться не лише про загальну культуру людини чи професіонала, а про культурні основи та прояви, які несуть в собі становлення фахівця.

Виклад основного матеріалу

Проблеми культурологічного підходу в освіті не є новою. Не одне десятиліття вчені, педагоги, психологи розкривають це питання у своїх працях, серед них такі науковці, як Н. Багдасарян, Л. Барановська, В. Біблер, В. Болгаріна, С. Бондаревська, А. Галенко, М. Дедюліна, І. Зимняя, С. Іконнікова, Т. Іванова, М. Кравець, Л. Круглова, О. Отич, Е. Тофлер, О. Флієр, О. Шевнюк, В. Шубін та інші.

У другій половині XVII століття в європейській думці утвердилась ідея англійського філософа Т. Гобса та німецького правознавця С. Пуффендорфа про два основних стани, в яких здатна перебувати людина: природний стан (*status naturalis*) та культурний стан (*status culturalis*). Таким чином, закріпилось уявлення про культуру як про особливий спосіб і форму людського існування. Природний стан людини став мислитися нижчим ступенем її розвитку, оскільки він був пасивним, непродуктивним. Культурний стан почав оцінюватися як більш висока ступінь людської еволюції, на якій вона ставала творчо продуктивною істотою [3].

Цікавою та доцільною в сьогоденній ситуації реформування освіти є думка Ю.Фокіна, який вказує на те, що «останні технічні нововведення можуть виходити далеко за рамки техніки. Тому спеціаліст технічного профілю повинен бути перш за все суб'єктом культури, здатним з позиції культури усвідомлювати та морально оцінювати загальнолюдські наслідки тих або інших змін в сфері техніки. В недалекому минулому саме суспільні якості людини розглядалися як результат освіти. Сьогодні стали очевидними недоліки такого підходу. Освічена людина є особистістю, тобто членом конкретного суспільства, і повинна усвідомлювати себе частиною людства в цілому. Це досягається через усвідомлення себе в якості суб'єкта культури – носієм та активним продовжувачем вищих досягнень у прагненні до істинної людяності» [5]. Тобто, автор яскраво вказує на те, що фахівець технічного профілю є суб'єктом культури та підтверджує важливість культурологічного компонента.

Розглядаючи культурологічний рівень майбутнього фахівця, хочемо звернути увагу на дані, які представлені після широко опитування (охоплено понад 20 тис. випускників) в рамках європейського проекту HEGESCO. За оцінками недавніх випускників європейських вишів, факторами, які підвищують шанси працевлаштування є: досвід та наявність контактів з професійним середовищем – 25%; інтелектуальний капітал – 16%; рівень оцінок (середня понад 4;0) – 13%; рівень культурного розвитку – 13%; наявність вищої освіти – 11%; досвід професійної праці – 9% [5], тобто серед усіх показників доволі високий відсоток, з урахуванням кількості опитуваних, припадає на рівень культурного розвитку, що свідчить про потребу працедавців не лише у кваліфікованих працівниках, а й у тих, які мають відповідний культурний рівень, що при взаємодії з іншими є елементом професійної та конфліктологічної культури.

Формування культурологічного компонента в процесі здобуття вищої технічної освіти та розвитку конфліктологічної культури, можна сказати, що це буде сприяти розумінню і запобіганню конфліктологічних проблем, які можуть виникати протягом професійної діяльності, адже ми живемо в гуманітарному суспільстві і фахівець технічних спеціальностей теж працює для людей та заради людей. Якщо розглядати цей компонент у технічному ЗВО, то ми вважаємо, що його впровадження може проходити як через навчально-виховну діяльність, так і через дозвілля.

Полікультурність суспільства та навчального середовища вимагає кардинальних змін та підходів до навчальних програм у вищій школі.

Євроінтеграція спонукає майбутніх фахівців не лише освоювати професійні знання, а й поглиблювати та розвивати свої культурологічні знання, які нададуть змогу майбутнім професіоналам орієнтуватися в полікультурному просторі. Але чи не варто нам замислитися над тим, що в гонитві за загальними культурологічними, гуманітарними знаннями, які інколи зорієнтовані студентом на закордонну культуру, чи культурологічну проблему, яка актуальна для нього в цей момент, він несвідомо втрачає свою національну та етнічну ідентифікацію? Чи не приходить момент, коли українцю незручно сказати, що він українець?

Етнічну ідентичність науковці трактують як «одну з форм самосвідомості індивіда чи групи людей, що ґрунтується на відчутті ними своєї належності до певної етнічної спільності, фундаментом якої є закорінена в історичній пам'яті сукупність антропологічних та культурно-символічних ознак

(спільність походження, мова, релігія, територія проживання, традиції, звичаї тощо). Ідентифікація з етносом за певних умов стимулює самоорганізацію етнічної спільноти на засадах її етнічних інтересів і потреб, а також забезпечує самозахист у ситуаціях міжетнічної напруженості. Вона ж визначає тональність інтерпретації історичного досвіду й орієнтаційні культурні пріоритети, здебільшого обернені в минуле; базується на «голосі крові» й укорінена в особливостях психологічного складу, темпераменту, етнодемографічного потенціалу людей, які є її представниками. Вона створює підґрунтя ідентичності національної й протистоїть натиску космополітизації суспільного життя» [6].

Ми цілковито погоджуємося з даним твердженням, адже процес визначення індивідом своєї етнічної ідентифікації не є жорстко детермінованим. Він відбувається через багаторівневе відтворення індивідом (через сім'ю, етнічні організації, просвітницькі товариства, культурно-мистецьку діяльність) ознак власної етнічної самобутності, групових базових цінностей та емоційно-вольових устремлінь, а також етнічних символів і святинь. Результатом цього процесу є складне переплетення вроджених і набутих рис, раціональних та ірраціональних уявлень і реальних актуальних інтересів.

Культурологічні знання та навички спілкування, в основному, відбуваються за рахунок дисципліни гуманітарного та культурологічного циклу - «Історія української культури», «Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі», «Основи психології», що є особлива та окрема сфера знань, тому подання матеріалу «не для культурологів» вимагає ретельної підготовки та правильного вибору. Теоретичний матеріал, який подається під час викладання культурологічних дисциплін, не дає можливості студентам правильно оцінити важливість цих знань. Теоретичний матеріал має підкріплятися і практичними знаннями. Звичайно, що студенту, який прийшов навчатися в технічний вищий навчальний заклад буде важко опановувати культурологічні та гуманітарні дисципліни на достатньому рівні, якщо викладення матеріалу буде проходити традиційно, тому доцільно розглядати деякі теми, наприклад, через призму фольклору, української пісенної творчості, шедеврів світового мистецтва. Зацікавлення студента повинно відбуватися не лише через засвоєння знань, а й розуміння професійності через призму культурологічних підходів, тому активні форми роботи, де студенти є активними не лише учасниками, а організаторами та модераторами заняття, неупереджено оцінювати свої знання та колег. Наприклад, це можуть бути заняття у вигляді прес-конференції, диспуту, круглого столу, активне застосування ігрових технологій та занять з елементами тренінгів.

Не потрібно забувати, що окрім знань, заклад вищої освіти формує особистість та повноцінного громадянина своєї держави, який здатен займатися науково-пошуковою роботою та вмінням висловлювати власну думку. Але, на жаль, як показує досвід підготовки студентів до конференцій, рівень публічних виступів та спілкування на гуманітарну та культурологічну тематику дуже низький. Звичайно, не потрібно забувати про психологічні моменти, такі, як страх, сором, обмеженість досвіду публічних виступів але з'являється складність у правильному формулюванні речень та використанні термінології навіть початкового рівня, проявляється недостатній рівень таких знань. Проблема полягає в тому, що заклад вищої освіти бере на себе обов'язки середнього навчального закладу, та змушений поповнювати прогалини тих знань, які молода людина не отримала у школі, а не доповнює їх. Доволі часто вважають, що гуманітарні знання не потребують вивчення, але такі дисципліни потрібно вивчати так як математику, фізику чи інформатику. Адже не розуміння елементарної термінології, не орієнтуєчись у їх основах та нерозуміння взаємозв'язків цих знань та їх інтеграції із спеціальною освітою, буде в подальшому мати негативні результати в професійній та повсякденній діяльності. Особистість не буде здатна виконувати не лише професійні задачі (адже з часом це призведе до маргіналізації професії та знецінення себе як фахівця), а й не буде реалізувати себе як громадянин, так як не зможе провести причинно-наслідковий зв'язок тих подій які відбуваються в суспільстві, а іноді і не зможе зробити правильний вибір.

Тому виникає запитання, чи не губимо ми власноруч молоде покоління утворюючи з них робочу силу, обмежуючи їх в здобутті знань, які забезпечать їх відчуттям власної гідності, розумінням національної ідентифікації та повагою до свого народу, здатністю до сприйняття культури інших народів?

Висновки

Отже, культурологічний компонент в процесі формування конфліктологічної культури майбутніх фахівців технічних спеціальностей - це здатність фахівців технічних спеціальностей оволодіти знаннями, що допоможуть їм вільно орієнтуватися та спілкуватися в полікультурному суспільстві, протистояти антигуманістичним тенденціям у професійній діяльності та толерантно підходити до розв'язання проблем, сприяти розумінню та запобіганню конфліктологічних проблем. В основу культурологічного компонента покладено такі аспекти, як: комунікативні здібності та безконфліктне спілкування; ідеї етнічної ідентифікації; основи професійної етики; здатність до толерантності; сприйняття полікультурності інших та вміння співіснування з ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лебедев С. А., Медведев В. И., Семенов О. П. Инженер – философия – вуз. Л. : Изд-во Ленинградского ун-та, 1990. 312 с.
2. Вдовцова С. А. Забезпечення мовної і мовленнєвої компетенції фахівця у системі професійно-технічної освіти. *Українська мова і література в середніх школах, ліцеях, гімназіях*. 2003. № 5. С. 131–134.
3. Культурология : учебник / под ред. Ю. Н. Солонина, М. С. Кагана. М. : Высшее образование, 2007. 566 с., с. 13
4. Фокин Ю. Г. Преподавание и воспитание в высшей школе: методология, цели и содержание, творчество : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М. : Издательский центр «Академия», 2002. 224 с., с. 44
5. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 168 с., с. 18
6. Нагорна Л. П. Ідентичність етнічна. Енциклопедія історії України: Т. 3 : Е-Й / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. К. : В-во «Наукова думка», 2005. 672 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Identychnist_etnichna

Гречановська Олена Володимирівна – канд. пед. наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Olena V. Hrechanovska – Cand. Sc. (Eng), Associate Professor of Philosophy and Humanities, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.